

Олександр Формазюк

студент гр. ФПФМ-11,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Олена Петрушка

ГРАНТОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

В умовах гострого дефіциту фінансових ресурсів галузі охорони здоров'я в період війни важливим допоміжним механізмом залучення коштів для потреб забезпечення якості медичних послуг, модернізації інфраструктури, проведення наукових досліджень є грантове фінансування. В основу цієї перспективної форми фінансування охорони здоров'я покладені ідеї теорії суспільних благ, концепції неспроможності ринку та державного втручання. У науковій спільноті охорону здоров'я розглядають як квазісуспільне благо, яке поряд з традиційними ринковими підходами до фінансування потребує також додаткових механізмів забезпечення доступності медичних послуг для усіх верств населення. Гранти у цьому контексті розглядають як фінансовий інструмент, покликаний усунути прогалини у фінансовому забезпеченні медичних послуг, стимулювати інновації та забезпечення широкої доступності охорони здоров'я [3].

Теоретичне обґрунтування грантового фінансування пов'язане з ідеями концепції неспроможності ринку, відповідно до яких вільний ринок не в змозі ефективно розподіляти ресурси через зовнішні ефекти, інформаційну асиметрію та наявність невиключених і неконкурентних товарів. Медичні послуги мають ознаки як приватних, так і суспільних благ, що визначає необхідність вироблення змішаного механізму їхнього фінансування, що передбачає поєднання ринкових та публічних підходів та консолідації фінансових ресурсів різних суб'єктів економіки. Відповідно до теорії економіки добробуту, державне втручання у процес постачання медичних послуг є необхідним, адже забезпечує подолання дефіциту фінансування цієї сфери, забезпечує доступність та якість медичних послуг. Гранти при цьому розглядають як інструмент пом'якшення фінансової диспропорції, особливо щодо представників незаможних верств населення, які за умов ринку не мали б доступу до медичних послуг взагалі.

Теоретичне обґрунтування грантового фінансування доповнює концепція позитивних зовнішніх ефектів, відповідно до якої послуги охорони здоров'я формують суспільні переваги, які виходять за межі інтересів окремих індивідів, а саме сприяють підвищенню продуктивності праці, зменшенню економічних втрат від захворюваності, підвищують соціальну стабільність у державі. Відтак інвестиції у галузь охорони здоров'я ресурсів публічного сектору економіки, коштів міжнародних організацій та благодійних фондів, бізнес-сектору, зокрема й через грантове фінансування, формують вагомий суспільний ефект. Це підкреслює необхідність багатоканального фінансування охорони здоров'я для максимізації суспільного добробуту.

З погляду науки фінансового менеджменту грантове фінансування володіє низкою особливих рис, які вирізняють його з-поміж інших форм фінансування

медичних послуг. На відміну від позик чи фінансування на основі інвестицій, гранти не вимагають повернення, що визначає їх критичним інструментом для підтримки некомерційних установ охорони здоров'я та дослідницьких ініціатив. Грантове фінансування медичних послуг також передбачає високий рівень прозорості, підзвітності та узгодженості із заздалегідь визначеними цілями. Використання грантового механізму залучення коштів для потреб установ, що надають медичні послуги, вимагає також дотримання принципів фінансового планування, стратегічного розподілу ресурсів і чітких механізмів моніторингу та оцінювання впливу гранту на параметри надання послуг охорони здоров'я, а також стійкості результатів.

В основу грантового фінансування покладений структурований алгоритм, який передбачає послідовність етапів, зокрема розробка проектної пропозиції, оцінювання, фінансування та звітування. Грантового фінансування підкреслює роль конкурентних процесів відбору проектів у сфері охорони здоров'я, у яких фінансування розподіляється на основі оцінювання потенціалу, здійсненності та потенційного впливу. Для залучення грантового фінансування медичні заклади, які надають послуги охорони здоров'я, мають узгоджувати власні проектні заявки із пріоритетами донорів, демонструючи ефективність заходів за проектом та вимірюваність їхніх результати. Такий принцип надання грантової підтримки вводить у процес розподілу коштів на охорону здоров'я ринкові елементи, тим самим гарантуючи високий рівень ефективності їхнього використання і сталість результатів [1].

Вагомий вплив на параметри грантового фінансування мають принципи, які відстоюють міжнародні організації у сфері охорони здоров'я, зокрема такі, як Всесвітня організація охорони здоров'я, Світовий банк та інші. Вони реалізують масштабні грантові програми у сфері охорони здоров'я для країн із середніми та низькими доходами. Складність та глобальний характер цих програм визначають необхідність тісної координації діяльності між донорами, узгодження заходів за програмами надання грантів із пріоритетами сталого розвитку, фокусування уваги на забезпеченні довгострокової сталості ефекту від їхньої реалізації. Задля узгодженості пріоритетів міжнародних донорів і потреб реципієнтів грантової підтримки необхідним є дотримання збалансованого підходу, який передбачає кореспонденцію між напрямками грантового фінансування й національними стратегіями охорони здоров'я та цілями розвитку.

Проблемним питанням використання грантового фінансування є сталість фінансової підтримки, враховуючи не гарантований принцип її надання. Для забезпечення довгострокової фінансової стійкості закладів охорони здоров'я важливо інтегрувати грантовий механізм залучення ресурсів з іншими каналами зовнішнього фінансування, що дасть можливість мінімізувати негативні ефекти від скорочення надходжень після завершення грантового періоду. Змішаний підхід до залучення зовнішніх ресурсів для потреб охорони здоров'я, який передбачає поєднання грантового фінансування з іншими механізмами, такими як імпакт-інвестиції чи публічно-приватне партнерство, забезпечує високий рівень

фінансової стійкості медичних закладів та розширює їхні можливості щодо реалізації проєктів розвитку [4].

Іншим виміром значення грантового фінансування в охороні здоров'я є його вплив на забезпечення доступності медичних послуг. Гранти забезпечують зменшення диспропорцій у доступі до охорони здоров'я різних суспільних верств через реалізації програм субсидованого і безкоштовного надання спеціалізованої медичної допомоги, розвиток інфраструктури медичних закладів, спрямування ресурсів на заходи, пов'язані з певними захворюваннями, які мають недостатнє фінансування у межах гарантованих державних обсягів. Як свідчить практика, грантове фінансування сфокусоване на реалізації програм профілактики хвороб, підтримання здоров'я матері та дитини, протидії інфекціям та пандеміям.

Крім безпосереднього надання медичних послуг, грантове фінансування відіграє помітну роль у фінансовій підтримці медичних досліджень, розвитку медичної науки, сприянні медичним інноваціям та пошуку нових підходів до лікування. Взаємодія публічного і приватного сегментів галузі охорони здоров'я у дослідницьких проєктах, які реалізуються за рахунок грантового фінансування сприяє не тільки поглибленню знань про захворювання та способи протидії їм, але й розробленню нових медичних препаратів, перетворенню наукових ідей у галузі медицини у практичні рішення при наданні медичних послуг. Етичні міркування щодо забезпечення суспільної користі від реалізації проєктів, які реалізують за рахунок грантів, стають запорукою розвитку глобальної системи охорони здоров'я.

З позицій інституціональної теорії грантове фінансування також сприяє модернізації інституцій, задіяних у процесах надання медичних послуг, а саме організації управління медичними закладами та їхньої взаємодії із зовнішнім середовищем. Відповідно до інституційної теорії, взаємодія між донорами та реципієнтами має відбуватись на основі адаптивності управління, нарощування інституційного потенціалу і максимальної відкритості. Ефективність грантового фінансування та взагалі можливість його використання при формуванні ресурсів закладу охорони здоров'я значною мірою залежить від інституційної міцності цієї структури, організації управління нею. Належна організація управління закладом охорони здоров'я дає донору впевненість у тому, що виділені кошти будуть ефективно використані, а програмні результати проєктів – досягнуті.

Однак, грантове фінансування слід розглядати лише як комплементарний механізм залучення фінансових ресурсів для потреб охорони здоров'я, оскільки залежність від зовнішнього фінансування та потенційне втручання донорів у внутрішні аспекти діяльності закладу охорони здоров'я можуть деструктивно позначатись на показниках якості й доступності медичних послуг. Відповідно, грантове фінансування може доповнювати основні механізми мобілізації коштів для функціонування галузі охорони здоров'я (бюджетна модель чи обов'язкове медичне страхування), забезпечуючи фінансову стійкість медичної системи у складні періоди її функціонування. Ефективність та підзвітність механізму грантового фінансування також підвищує інтеграція технологічних інновацій у всі етапи процедури виділення коштів.

Отже, в умовах економічної нестабільності та безпекових викликів гранти розглядають як життєво необхідний інструмент залучення додаткових ресурсів в охорону здоров'я. Він допомагає збереженню якості й доступності медичних послуг для широких верств населення, зміцненню матеріальної бази медичних установ, впровадженню медичних інновацій за умов безпрецедентного дефіциту фінансових ресурсів галузі. Підвищення ефективності використання грантового фінансування в охороні здоров'я потребує більшої уваги з боку науковців та практиків до питань оптимізації процедур розподілу грантового фінансування, зміцнення інституційного потенціалу реципієнтів грантової допомоги, а також посилення участі грантової форми фінансування у забезпеченні довгострокової фінансової стійкості як окремих медичних закладів, так і галузі загалом.

Список використаних джерел:

1. Cashin C., Sparkes S., Bloom D. Earmarking for health: from theory to practice. Geneva: World Health Organization, 2017. URL: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/255004/9789241512206-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. McIsaac M., Kutzin J., Dale E., Soucat A. Results-based financing in health: From evidence to implementation. *Bulletin of the World Health Organization*. 2018. No. 96(11). P. 730-730A. DOI: 10.2471/BLT.18.222968
3. Горин В. П., Карпишин Н. І. Особливості фандрайзингу у публічному секторі економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 13–19. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.13
4. Горин В. П., Квасниця О. В. Перспективи нарощування фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я в умовах війни та поствоєнного відновлення України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 14. С. 27-33.